

Perheoikeuden uudet tuulet

LsN, OTT, MA, VT Salla Silvola

Perheoikeudellisesta lainvalmistelusta valtioneuvostossa

- Valtioneuvoston ohjesääntö:
  - OM:n toimialaan kuuluu lainvalmistelu mm. yksityisoikeuden alalla (ml. henkilö-, perhe- ja jäämistöoikeus)
  - STM:n toimialaan kuuluu mm. sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen sekä sosiaali- ja terveyspalvelut
  - Rajanveto on joskus vaikea tehdä, mutta nyrkkisääntönä on, että perheoikeudellisten oikeussuhteiden sisältöä koskeva lainsäädäntö valmistellaan OM:ssä ja perheoikeudellisten palveluiden järjestämistä koskeva lainsäädäntö valmistellaan STM:ssä
    - OM: esim. isyyslaki, äitiyslaki, laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta, laki lapsen elatuksesta, adoptiolaki, mutta myös esim. laki hedelmöityshoidoista
    - STM: esim. lastensuojelulaki, elatustukilaki, translaki

Perheoikeuden uudet tuulet

- Esityksen teemat
  - Isyyslaki
  - Äitiyslaki
  - Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta
  - Etu- ja sukunimilaki
  - Avoliitto vs. avioliitto
  - Lyhyesti kansainvälisten perhesuhteiden EU-säätelystä
  - Mitä seuraavaksi?

Isyyslaki (11/2015)

- Voimaan vuoden 2016 alusta
- Uudistamisen taustalla:
  - Kataisen hallitusohjelma ja muuttunut väestörakenne
    - Avoliitossa syntyneiden lasten isyyden tunnustamista koskevan sääntelyn ajanmukaistaminen
    - Yli 40 % lapsista syntyy nykyisin avioliiton ulkopuolella
  - EIT:n tapauskäytäntö
    - Ns. vanhojen au-lasten (ennen 1.10.1976 avioliiton ulkopuolella syntyneiden) isyyden vahvistaminen määräajoista riippumatta

Isyyslain pääkohdat

1. Äidin avioliittoon perustuvan isyysolettaman säilyttäminen

- *”Aviomies on lapsen isä, kun lapsi on syntynyt avioliiton aikana”* 2 §
- Kumoamiskanteiden lukumäärän perusteella isyysolettama toimii hyvin
- Mahdollisuus isyyden selvittämiseen lastenvalvojalla 6 kk lapsen syntymästä

2. Isyyden tunnustaminen mahdollista jo ennen syntymää

- Noin 75-80 % isyyksistä tunnustetaan nykyisin neuvolassa ennen lapsen syntymää
- Jos epäselvyyksiä tai tarvetta oikeusgeneettisille isyystutkimuksille, isyyden selvittäminen ja tunnustaminen lapsen syntymän jälkeen lastenvalvojan luona

3. Äidillä ei enää oikeutta vastustaa isyyden selvittämistä, selvittämisen keskeyttämisratkaisun tekee lastenvalvoja

- Kriteereinä mm. tiedon puute tai lapsen etu
- Perusteena lapsen oikeus tuntea molemmat vanhempansa LOS 7 artiklan mukaan

Isyyslain pääkohdat

4. Mahdollisuus vahvistaa isyys oikeudenomistajien suostumuksella

- Edellytyksenä oikeusgeneettiset isyystutkimukset ja kaikkien osapuolten suostumus

5. Miehen kanneoikeuden vahvistaminen

- Vahvistamistilanteessa, jossa lapsesta tai lapsen äidistä ei ole voitu tehdä dna-tutkimuksia
- Kumoamistilanteessa, jossa on sovellettu isyysolettaa, vaikka toinen mies on asunut äidin kanssa lapsen syntymisen aikaan
- Lapsen ja äidin kanneoikeudet ennallaan

6. Erillinen säännös siitä, että vanhaa vuoden 1975 isyyslain voimaanpanosta annetun lain 7.2 §:ää ei sovelleta

- Mainittu säännös asetti 5 vuoden määräajan isyyden vahvistamiskanteille vuonna 1976: määräaika päättyi jo vuonna 1981
- KKO 2012:11: vanhaa säännöstä ei sovelleta, koska ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa (yksityiselämän suoja)
- Erillinen säännös myös siitä, miten lapsen perintöoikeus määräytyy näissä tilanteissa

Äitiyslaki (253/2018)

- Voimaan 1.4.2019
- Lainsäädännön taustalla:
  - Luonnos hallituksen esitykseksi vuodelta 2015, jota hallitus ei poliittisten erimielisyyksien vuoksi antanut eduskunnalle
  - Annettiin eduskunnalle kansalaisaloitteena (KAA 3/2016)
  - Eduskunta hyväksyi lain huhtikuussa 2018

Äitiyslain pääkohdat

1. Äitiyden määräytyminen synnyttämisen perusteella
  - *Lapsen äiti on se, joka on synnyttänyt lapsen (2 §)*
2. Äitiyden vahvistaminen hedelmöityshoitosuostumuksen perusteella
  - Naispari, joka on hakeutunut hedelmöityshoitoihin yhdessä
3. Äitiyden vahvistamista koskevat menettelysäännöt
  - Tunnustaminen/vahvistaminen
  - Sovelletaan pääosin samoja menettelyitä kuin isyyslain puolella
4. Äitiyttä koskevat kansainvälisyksityisoikeudelliset säännökset
  - Säännökset sovellettavasta laista, toimivallasta ja ulkomaisen päätöksen tunnustamisesta

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983)

- Muutetaan voimassa olevaa lapsenhuoltolakia
- Muutokset voimaan 1.12.2019
- Lainsäädännön taustalla mm.:
  - Sipilän hallituksen lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma
  - Vieraannuttamisen ehkäisyä koskeva keskustelu
  - Tarve mahdollistaa lapsen tapaamisoikeus vanhempien lisäksi esim. lapselle tärkeään isovanhempaan

Lapsenhuoltolain muutosten pääkohdat

1. Lapsen osallistumisoikeuden vahvistaminen
  - Perheessä, lastenvalvojan luona, tuomioistuimessa
2. Vuoroasumisen vahvistaminen viralliseksi vaihtoehdoksi
  - Edelleen ratkaistava, kumpi koti on kotikuntalain mukaan lapsen virallinen asuinpaikka
3. Tapaamisoikeuden toteutumisen tehostaminen
  - Vanhemmilla velvollisuus myötävaikuttaa tapaamisoikeuden toteutumiseen ja välttää haitan aiheuttamista lapsen ja toisen vanhemman väliselle suhteelle
  - Etukäteinen ilmoitusvelvollisuus muutosta, jos muutto voi vaikuttaa tapaamisoikeuteen

Lapsenhuoltolain muutosten pääkohdat

4. Edistetään lapsen oikeutta ylläpitää myös muita hänelle tärkeitä ihmissuhteita
  - Tapaamisoikeuden vahvistaminen, jos lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen verrattava vakiintunut suhde, esim. isovanhempaan
5. Menettelyiden nopeuttaminen
  - Tunnustamisen ennalta toisi automaattisesti myös yhteishuoltajuuden ilman erillistä sopimusta
  - Sopimusvapauden laajentaminen: esim. tehtävienjako, tietojensaanti, oheishuolto.

Etu- ja sukunimilaki (946/2017)

- Uusi etu- ja sukunimilaki voimaan 1.1.2019
- Lainsäädännön taustalla:
  - Muuttunut väestörakenne: muuttuneet perhemuodot, maahanmuuttajaväestö
  - Pyrkimys yksilöllisempään nimenantoon
  - Hallituksen normipurkutavoitteiden toteuttaminen
  - Valtion sääntelyintressin vähentyminen
  - Vakiintuneen soveltamiskäytännön kirjaaminen lakiin

Etu- ja sukunimilain pääkohdat

1. Nimenantovelvoite

- Määräajan nostaminen 3 kuukauteen

2. Etunimet

- Enimmäislukumäärän nostaminen neljään
- Ehdottomat esteet: pahennus, haitta, soveltumattomuus
- Sukupuolisidonnaisuuden säilyttäminen harkinnanvaraisena esteenä; sukupuolineutraali, jos 5 kantajaa

3. Sukunimet

- Lapsen sukunimen määräytymistä koskevat pääsäännöt ennallaan
  - Vanhempien yhteinen nimi, täyssisarusten keskinäisen nimiyhteyden säilyttäminen
  - Mahdollisuus sukunimen määräytymiseen vieraan valtion nimikulttuurin mukaan
- Sukunimiyhdistelmien salliminen
- Sukunimisuojan säilyttäminen
- Yhteinen sukunimi myös avoliitossa (5 v tai yhteinen lapsi)

Etu- ja sukunimilain pääkohdat

4. Menettelyiden uudistaminen

- Seurakuntien ja maistraattien vastuunjaon selkeyttäminen; ratkaisun lainmukaisuudeltaan epäselvästä nimestä tekee maistraatti
- Vihkimisen yhteydessä otettava nimi valitaan jo esteiden tutkimisen yhteydessä
- Nimilautakuntakäsittelyn rajaaminen lähinnä etunimiin tai uudissukunimiin (myös vanhat asiakirjamerkinnot)
- Kuulutusmenettelyn korvaaminen maistraattien verkkosivuilla

5. Alaikäisen itsemääräämisoikeutta ja lapsen etua koskevat säännökset

- 15-vuotiaalla itsenäinen ratkaisovalta, 12-vuotias voi jo tehokkaasti vastustaa muutosta
- Nimen muuttaminen rajattu enintään 3 muutokseen ennen 12 ikävuotta
- Nimiyhteyden katkeaminen vanhempiin ja sisaruksiin vain erityisestä syystä

Avoliitto vs. avioliitto

	Avoliitto	Avioliitto
Määritelmä	Yhteinen asuminen 5 v tai yhteinen lapsi (tosiasiallinen olosuhde)	Avioliitto solmitaan vihkimisellä
Elatusvelvollisuus	Ei ole	On
Vaikutus varallisuussuhteisiin - Suhteen aikana/jälkeen	Ei ole/irtaimen omaisuuden yhteisomistusolettama, ellei näyttöä omistuksesta	Vallinnanrajoitussäätely/avio-oikeus (ellei avioehto), irtaimen omaisuuden yhteisomistusolettama
Toisinsopimismahdollisuus	Lähes kaikesta (pl. erottelu+ pj)	Osittainen (erit. avioehto)
Osituksen/erottelun kohtuullistaminen	Hyvitysmahdollisuus	Osituksen sovittelu
Mahdollisuus pesänjakajan määräämiseen	On	On
Mahdollisuus jäädä asumaan yhteiseen kotiin	Ei ole	On
Perintöoikeus	Ei ole. PK 8 luvun avustusmahdollisuus, jos	On (ellei rintaperillisiä), yhteisen kodin hallintaoikeus

Kansainvälisten perhesuhteiden EU-sääntely

- Rajat ylittävissä perintöasioissa sovelletaan ns. EU:n perintöasetusta N:o 650/2012 (voimaan 17.8.2015)
  - Sovellettava laki ja toimivalta määräytyvät lähtökohtaisesti perittävän viimeisen asuinpaikan mukaan (esim. Espanja), ellei perittävä ole erikseen valinnut sovellettavaksi laiksi kansalaisuusvaltionsa lakia
- Rajat ylittävien avio- ja rekisteröityjen parien varallisuussuhteisiin sovelletaan EU:n asetuksia N:ot 1103/2016 ja 1104/2016 (voimaan 29.1.2019)
  - Sopimusmahdollisuus, aviopuolisoiden ensimmäinen yhteinen asuinpaikka, kansalaisuus, rekisteröidyn parisuhteen solmimispaikka
- Toimivalta, tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano kv. avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa (2201/2003)
  - Uudistetun asetuksen hyväksyminen kesäkuussa 2019?

Mitä seuraavaksi?

- Rinteen hallituksen hallitusohjelma julkaistu 3.6.2019:
  - Sisältää mm. isyys- ja äitiyslakien yhdistämisen (OM), kahden tasaveroisen osoitteen mahdollistamisen lapselle (VM), ei-kaupallisten sijaissyntyysten selvittämisen (OM), translain uudistamisen (STM) ja pakkoavioliittojen mitätöinnin mahdollistamisen (OM)

KIITOS MIELENKIINNOSTA!

OIKEUSMINISTERIÖ

www.oikeusministerio.fi

Facebook: facebook.com/oikeusministerio

Twitter: [@oikeusmin](https://twitter.com/oikeusmin)

Käyntiosoite: Eteläesplanadi 10, Helsinki

Postiosoite: PL 25, 00023 Valtioneuvosto

Vaihde: 029 516 001